

TÜRKÇÜLÜK'TEN MİLLİYETÇİ-MUKADDESATÇILIĞA

30 Mart 2026

Yıldırım Koç

Günümüzde “milliyetçilik” dendiğinde genellikle akla gelen “Kemalist milliyetçilik”, “Atatürk milliyetçiliği” veya “devrimci milliyetçilik” değil, “milli ve manevi değerler”, “milliyetçi-mukaddesatçılık” ve 1970’li yıllardan itibaren “Türk-İslam Sentezi” kapsamında Soğuk Savaş döneminde geliştirilen ve 12 Eylül Darbesi sonrasında devlet politikası haline getirilen “Amerikan dostu ve İslam ağırlıklı milliyetçilik” anlayışıdır.

Diğer bir deyişle, anti-emperyalist milliyetçilikten (Kemalist milliyetçilikten, devrimci milliyetçilikten) İslamcılık ağırlıklı anti-komünist milliyetçiliğe geçildi. Bu milliyetçilik, Türkiye’de gelişen sosyalist harekete karşı sistemli saldırılarda kullanıldı ve “esir Türkler” söylemiyle ABD politikalarına uygun bir biçimde Türkiye’nin Sovyetler Birliği ile ilişkilerini zedelemeye çalıştı.

Bu sürece bağlı olarak da, 1970’lerden itibaren Türkiye’de solculara göre “milliyetçilik” ile “faşistlik” özdeşleşti; Kemalist milliyetçilik anlayışı, hem bu yanılsama, hem de Kürt milliyetçilerine yaklaşma çabaları nedeniyle, büyük ölçüde kenara itildi. Hakim kılınan “Amerikan dostu milliyetçilik” ve solculara yapılan saldırılar, sol kesimin milliyetçiliğe karşı çıkmasına ve “enternasyonalizm” yanılışına kolayca kapılarak, Türk Bayrağı’ndan ve vatansever halk kitlelerinden kopmasına da neden oldu.

Solcuların “milliyetçilik” kavramına tepki duymalarının somut bir nedeni de, Türkiye’de 1975-1978 döneminde iktidarda bulunan Milliyetçi Cephe Hükümetleriydi.

Birinci Milliyetçi Cephe Hükümeti 31.3.1975-21.6.1977 döneminde iktidardaydı. Hükümet, AP-MSP-MHP-CGP (Cumhuriyetçi Güven Partisi) koalisyonuydu. Başbakan Süleyman Demirel’di. Koalisyon Protokolü’nde “milli ve manevi değerler vurgulanıyordu:

“Türk Milletinin bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde milli şuur ve ülküler etrafında toplayan; aziz ve büyük milletimizin, dünya milletler camiasının şerefli bir üyesi olarak, milli birlik ruhu içinde daima yüceltilmesini amaç bilen Türk milliyetçiliği ilham kaynağımızdır. Milli ve manevi değerlere bağlı ve saygılıyız.”

“Komünizme, her çeşit anarşiye, anayasa ve kanun dışı eylemlere, milli bütünlüğü zedeleyici, milleti ve ülkeyi bölücü, cumhuriyeti tahrip edici faaliyetlere karşı, devletin, anayasa düzeni içinde kendisini savunmasını ve bu çeşit tehlike ve faaliyetlerle etkili şekilde mücadele edilmesini kesin bir zorunluluk sayıyoruz.”

Millet Meclisi’nde 6 Nisan 1975 günü okunan Hükümet Programı’nda da aşağıdaki bölümler yer alıyordu:

“Milletimizi tarih boyunca ayakta tutan millî ve manevî değerlere bağlı ve saygılı olarak ve bunlardan kuvvet alarak, Türk Milletini çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkarmak davası, temel davamızdır

“Hükümetimiz komünizme, her çeşit anarşiye, Anayasa ve kanun dışı eylemlere, millî bütünlüğü zedeleyici ve Cumhuriyeti tahrip edici her türlü faaliyete karşı, devletin, Anayasa düzeni içinde kendisini savunmasını ve bu çeşit tehlike ve faaliyetlerle etkili şekilde mücadele edilmesini kesin bir zaruret saymaktadır.”

Milliyetçi Cephe hükümetlerinin iktidarda bulunduğu yıllarda ve özellikle İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti döneminde, Türkiye’de “sağ” - “sol” kavgası iyice tırmandırıldı, solculara ve Alevilere yönelik katliamlar gerçekleştirildi. “Milliyetçilik” dendiğinde insanların aklına gelen, AP-MSP-MHP koalisyonları ve katliamlardı.

İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti, AP-MSP-MHP Koalisyonu olarak 21.7.1977-5.1.1978 döneminde iktidardaydı. Başbakan Süleyman Demirel’di.

Koalisyon Protokolü’nde şu değerlendirme yer alıyordu:

“Milli, manevi ve tarihi değerlere sahip ve bunlara sadakatle bağlı olmayı en üstün değer sayıyor, bunlarla övünüyoruz

“Ülke ve Millet bütünlüğünü, iç barışı, kardeşlik ve huzuru korumaya, kesin şekilde kararlıyız.

“Devletimizi tahribe yönelen iç ve dış tehdit ve tehlikelere karşı koruyacak bütün tedbirleri almayı, her türlü kanunsuzlukla hukukun içinde kalarak ve kanun yoluyla mücadele etmeyi, kesin olarak kanun hakimiyetini sağlamayı, milli bir görev kabul ediyoruz

“Ülkemizde cereyan eden şiddet hareketlerinin ve anarşik olayların arkasında, rejimi yıkma kavgası vardır. Devletimiz, uluslararası komünizmin çeşitli yönlerden gelen saldırısı ile karşı karşıyadır. Anayasanın sağladığı geniş hürriyetleri, kötüye kullanarak devleti ve rejimi yıkmak, Ülke ve Millet bütünlüğünü parçalamak maksadıyla teşkilatlanmış bazı ideolojik mihraklar, dış kaynaklarla irtibatlı olarak hür demokratik cumhuriyet rejimi yerine, bir komünist dikta rejimi kurma arzusu içindedirler. Bütün bu faaliyetlerin yanısıra, genel asayişle ilgili olarak kanun dışı olaylar, Memleket huzurunu ihlal etmektedir.”

27 Temmuz 1977 günü Millet Meclisi’nde okunan Hükümet Programı’nda yer alan bazı bölümler de aşağıda sunulmaktadır:

“Millî, manevî ve tarihî değerlere sahip ve bunlara sadakatle bağlı olmayı mukaddes bir görevin gereği sayıyor, bunlarla övünüyoruz.

“Ülkemizde cereyan eden şiddet hareketlerinin ve anarşik olayların arkasında, rejimi yıkma kavgası vardır. Devletimiz, uluslararası komünizmin çeşitli yönlerden gelen saldırısı ile karşı karşıyadır. Anayasanın sağladığı geniş hürriyetleri, kötüye kullanarak devleti ve rejimi yıkmak, ülke ve millet bütünlüğünü parçalamak maksadıyla teşkilatlanmış bazı ideolojik mihraklar, dış kaynaklarla irtibatlı olarak hür demokratik cumhuriyet rejimi yerine, bir komünist dikta rejimi kurma arzusu içindedirler. Bütün bu faaliyetlerin yanısıra, genel asayişle ilgili olarak kanun dışı olaylar, memleket huzurunu ihlâl etmektedir.

“Militemizin manevî ve maddî kalkınmasında, birlik ve bütünlüğümüzün sağlanmasında güçlü ve tükenmez bir kaynak olan dinimizin ulvî prensiplerinden yararlanmak kararındayız.”

Türkiye’de “milliyetçilik” kavramının Kemalist milliyetçilikten ve Türk Bayrağı’ndan kopararak, İslamcı ağırlıklı ve ABD yandaşı bir milliyetçiliğe dönüştürülmesi ve özellikle 1975-1980 döneminde bu kesimin iç savaşı tırmandırması hatırlanmadan, günümüzde geçerliliğini hâlâ bir ölçüde sürdüren önyargılar anlaşılabilir.

Emperyalistlerle işbirliği içinde olan, ülkemizdeki ABD ve NATO üslerine, 1950’li ve 1960’lı yıllarda bakanlıkları dolduran ABD ajanlarına, barış gönüllüsü adı altında ülkemizin dört bir yanında casusluk yapan Amerikalılara, Türkiye’ye gelen ABD 6. Filosu’na, Türkiye ekonomisinin emperyalist güçlerin ve ulusötesi şirketlerin hakimiyetine girmesine tepki göstermeyen bir “Amerikan dostu ve İslamcılık ağırlıklı bir milliyetçilik” veya milliyetçi-mukaddesatçılık, muhafazakar örgüt ve kesimlerde sistemli bir biçimde yaygınlaştırıldı.

Emperyalist güçler bu süreçte bazı tarikat ve cemaatleri de kullandı. Kemalist milliyetçilik, halkı inancına göre saflaştıran bölen ve parçalayarak birbirine düşman eden tarikat ve cemaatleri yasaklamıştı. Emperyalist ülkeler önce Sovyetler Birliği’ne karşı Müslüman örgütleriyle işbirliği yapmıştı. Bu anlayış ve politika, İkinci Dünya Savaşı sonrasında daha sistemli bir hale getirildi. Türkiye’de de 1946 sonrasında tarikat ve cemaatlerin önü açıldı ve bunların bazıları ABD ile ilişkiye girdi.

Bu dönemde kapitalizmin Altın Çağı yaşanıyordu. Türkiye de, 1946 yılından 1970’li yılların ortalarına kadar bu süreçten yararlandı. Ekonomi büyüdü. İnsanların refah düzeyi yükseldi. İş olanakları arttı. Çalışma ve yaşama koşulları iyileşti. Bu gelişmelerde ABD’nin rolü olduğuna inanıldı ve 1920’li yıllarda Sovyetler Birliği’ne duyulan sempatinin yerini ABD’ye duyulan sempati aldı. Kore Savaşı’nda Türk askerleriyle ABD askerleri aynı safta savaştı, silah arkadaşlığı yaptı. Türkiye 1952 yılında NATO’ya girdi ve Sovyetler Birliği’nin 1945-46 yıllarındaki düşmanca taleplerine karşı kendisini bu ittifakta güvende saydı. 1975-1980 döneminde yaşanan silahlı çatışmalar da, bu dönemin ekonomik sorunlarının geri plana itilmesini sağladı. Can derindeki insanlar, ekonomik zorluklara göğüs gererek, canını ve malını kurtarmak için siyasi yapılara daha da bağımlı hale getirildi.

Bu ittifaka karşı çıkan Kemalist milliyetçiler ve sosyalistler, ABD tarafından da desteklenen ve yaşanan ekonomik büyümeden memnun olan kesimlerce vatan hainliğiyle suçlandı. Kemalist milliyetçilerin karşısına İslamcılık ağırlıklı milliyetçi-mukaddesatçı cephe çıktı.

Turancılar ile İslamcılarının bir kesiminin bütünleştirilmesi, Sovyet tehdidi nedeniyle anti-komünist tavır, halkın inanç ve geleneklerine saygı temelinde gerçekleştirildi. Bunun ilk adı “milli ve manevi

değerler” bütünlüğü, daha sonra milliyetçi-mukaddesatçılık oldu. 1970’lerde ise bu ilişki “Türk-İslam sentezi” olarak isimlendirildi. Milliyetçilik-mukaddesatçılık ilişkisi içinde Türkçüler iyice İslamcıların etkisi altına sokulunca, artık “milliyetçilik” dendiğinde Türkçülüğün ikinci plana itildiği İslamcılık ağırlıklı bir anlayış ortaya çıktı. 1970’li yılların sonlarında ve hatta günümüzde muhafazakar kesimdeki “milliyetçilik” kavramının Türkçülükle pek bir ilişkisi kalmamış durumdaydı.

Turancılıkta esas soydur, ırktır. Amaç, hangi inançtan olursa olsun, Türk soyundan gelen, Türk ırkından olan insanların birliği ve dünyaya hakimiyetidir.

İslamcılıkta ise esas olan inançtır, ümmettir. Hangi ırktan veya etnisiteden olursa olsun, tüm Müslümanlar din kardeşidir. Amaç, ümmetin birliğidir.

Birbirine zıt iki temel anlayışın bütünleştirilmesi, Sovyetler Birliği düşmanlığı ve anti-komünistlik temelinde ve ABD’nin de önemli katkılarıyla gerçekleştirilebildi. Kemalist milliyetçilik unutturuldu. “Amerikan dostu milliyetçilik” hakim kılındı ve milliyetçiliği bu anlayış ve uygulama sanıp, bu çevrelerin saldırılarını yaşayan sol çevreler de milliyetçiliği faşistlikle özdeşleştirdi, Kemalist milliyetçiliği unutarak, Türk Bayrağı’nı bu kesimin tekeline bırakarak, milliyetçilik karşıtlığına ve hatta düşmanlığına dönüştü.

ABD emperyalizmi Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği’ne ve sosyalizme karşı mücadelede Turancılar ve İslamcılardan ayrı ayrı yararlandı. Bu süreçte Türkiye Cumhuriyeti Devleti de Sovyet tehdidine karşı bu akımların önünü açtı. Türkiye’nin Sovyet tehdidi karşısında ABD ile yakın ilişki kurması, NATO’ya girmesi, Turancıların ve İslamcı cemaat ve tarikatların güçlenmesine destek sağladı.

Bu sürecin yaşanmasında önemli kırılma noktalarından biri, Sovyetler Birliği’nin 1945-1946 yıllarında Türkiye’den Kars ve Ardahan’ı istemesi, Boğazlarda üs verilmesini talep etmesidir. Türkiye’de anti-komünist anlayışın halk arasında ve devlet politikasında etkili olmasının en önemli nedenlerinden biri, Sovyetler Birliği’nin bu düşmanca tavrı ve ABD’nin bu Sovyet yanlısını etkili bir biçimde kullanmasıdır.

Olaylara Türkiye’den değil de Sovyetler Birliği’nden bakma alışkanlığını günümüzde bile hâlâ sürdürenler, Sovyetler Birliği’nin 1940’lı yıllarda Türkiye’ye yönelik son derece olumsuz ve hatta düşmanca tavrını görmezden gelebilmektedir.

Türkiye’de Kemalist milliyetçilikten ABD emperyalizmiyle yakın ilişki içinde olan milliyetçi-mukaddesatçılığa geçişte Sovyetler Birliği’nin 1945-1946 yıllarındaki Türkiye düşmanlığının büyük etkisi vardır.